

Година VII.

София, 22 Октомврий 1905 год.

405 Брой 44.

В. „Реформи“
излиза всѣка Сжбота

Цѣната на вѣстника
за въ България е:

За година 8 лева

За шесть мѣсеца 4 лева

За въ странство:

За година 12 лева

За шесть мѣсеца 6 лева

Редакторъ: Ил. Гологановъ.

Единъ брой 15 ст.

РЕФОРМИ

(LES REFORMES)

Всичко,
което се отнася до вѣстника
се изпраща до

Редакцията на в. „Реформи“

София

Площадъ „Славейковъ“ № 1.

Adresse:

Rédaction du journal „Les Réformes“,
rue „Slaveïcoff“ — Sofia.

Единъ брой 15 ст.

ПОДЛИСТНИКЪ.

Екзархията.

1883-та година бѣше една отъ най-бурнитѣ за Екзархията.

Слѣдъ руско-турската война, македонската интелигенция се разбѣга. Облагитѣ на новоосвободеното княжество я привличаха; но главно съединенитѣ прѣслѣдвания на турцитѣ и гърцкото духовенство я гонѣха отъ отечеството ѝ. Гърцкитѣ владици и тѣхнитѣ намѣстници, придружавани отъ самитѣ каймакани, забикаляха селата, къртеха черквитѣ, затваряха българскитѣ училища, пждѣха учителитѣ, насилваха населението да се откаже отъ народността си. Училищата бѣха разнебитени, населението оставено безъ водачи.

Всрѣдъ това разорение, въ Екзархията усилено се заработи да се прѣсзиди училищното дѣло. Прѣдъ систематичното прѣслѣждане на турцитѣ и прѣдъ разярено гърцко духовенство, духътъ на населението се съвзимаше; учители, учителки се настаняваха по центроветѣ; училищата се отваряха. Градъ слѣдъ градъ, село слѣдъ село падаха, тъй да се каже, подъ неудържимия народенъ напоръ. Въ Прилѣпъ, въ Велесъ, въ Щипъ, въ Охридъ училищата едно подиръ друго се отваряха. Изникна Солунската гимназия, всрѣдъ бѣса на гърцкитѣ атаки; изникнаха четворокласнитѣ училища въ Скопие, въ Битоля и по постѣ въ Сѣрѣ, които въ единъ широкъ тригълникъ обгръщаха цѣлата Македония. Успѣхитѣ носѣха въодушевление, народната идея възбуждаше до самопожертвование. Единъ неописуемъ ентузиазъмъ повѣ по цѣлата страна; турцитѣ и гърцитѣ се видѣха безсилни да се борятъ съ тая народна стихия.

Тѣмо въ тоя разливъ на народната енергия и Негово Блаженство Екзархътъ се върна въ Цариградъ отъ пѣтешествието си по България и Европа.

Но народнитѣ врагове не спѣха.

Турското правителство, патриаршията и враждебната намъ дипломация работеха противъ едно възобновление на българския елементъ въ прямитѣ владѣния на султана. Опити се правѣха отъ разни страни за доброволното вдигане на Екзархията, като се изтъкваха разни канонически причини. Но понеже тази византийска тактика не намѣри желанія успѣхъ, нашитѣ врагове се подпрѣтнаха да подготвятъ почвата за едно внезапно, принудително вдигане на Екзархията.

Почти цѣлата 1883 година е била посветена на усилен дѣятелностъ въ това направление. Къмъ срѣдата

на м. Ноемврий въпросътъ за вдигането на Екзархията билъ вече рѣшенъ, съ одобрението на нѣкои посланици.

Въ Екзархията нищо не се знаеше. Единъ случай раскри подземнитѣ дѣйствия.

Първородната дъщеря на султана се женеше за първородния синъ на Гази Османъ паша, Кемалединъ паша. Въ Илджа се устрояваха голѣми свадбени веселия. Поканени бѣха на угощение и началницитѣ на разнитѣ църкви. Екзархътъ не бѣше поканенъ. Това опущение се тълкуваше по разни начини, които безцѣлно е тука да се изброяватъ.

Но то възбуди тревогата.

Страна едно дълго съвѣщание, подъ прѣдседателството на Негово Блаженство, за какъ да се спаси Екзархията отъ прѣдстоящата катастрофа.

Отъ българското население въ прямитѣ владѣния на султана не можеше да се очаква никаква помощъ. Не само че не сѣществуваше никакъвъ синодъ, нито смѣсенъ екзархийски съвѣтъ, като прѣдставители на духовенството и на народа, но Екзархията не притежаваше собствено никакво вѣдомство: единственитѣ македонски владици — Охридскитѣ Натанаилъ и Скопскитѣ Кирилъ — бѣха изгонени по единъ коваренъ начинъ; общини въ сѣщинската смисълъ на думата не сѣществуваха; едноврѣмнитѣ яки народни центрове, като Скопие, Велесъ, Щипъ, Прилѣпъ, Охридъ още не бѣха се съвзели отъ разрушителнитѣ послѣдствия на руско-турската война.

Не можеше да се разчита и на българското княжество. Вслѣствие на прѣврата и суспендирането на конституцията, тамъ владѣше една остра вътрешна криза, която обзираше душата и мисълта на интелигенцията и обществото. Нѣмаше едно народно правителство, което да се интересува съ народното учреждение въ Цариградъ. Господинъ Карамихаловъ, управляющъ дипломатическото агенство, прѣдварително заяви че е невъзможна активна подкрѣпа отъ княжеството, поради анормалното положение.

И очитѣ на всички се обърнаха къмъ Источна Румелия. Тя се радваше на едно особенно положение. Съгласно съ Органическия Уставъ, тя бѣше неотдѣлна частъ отъ турската империя; но въ сѣщностъ бѣше българска областъ въ пълната смисълъ на думата.

Источна Румелия, слѣдователно, биде избрана за опоренъ пунктъ.

Борбата веднага се откри.

Вѣстникъ „Марица“ поведе цѣлия печатъ съ пламеннитѣ си статии; Постоянниятъ комитетъ, на чело съ Гешевитѣ и К. Величковъ, подѣе борбата; виднитѣ прѣдставители на Областното Събрание бѣха свикани въ

Пловдивъ; интелигенцията се раздвижи, обществото се развълнува; на гимнастическитѣ дружества, устроени отъ Скобелева, бѣше дадена заповѣдъ да се прѣорганизируютъ и да отпочнатъ упражненитѣ. Покойниятъ Дѣдо Панаретъ, единъ отъ стѣлповетѣ на народната църква, придоби всичката си младенческа енергия: ежедневно ставаха събрания въ митрополията подъ негово прѣдседателство и се взимаха бързи и рѣшителни мѣрки. Слѣдъ едно памятно свиждане между него и Алеко паша, тоя послѣдниятъ испрати дълга тревожна депеша направо до султана.

Гърцкитѣ вѣстници въ Цариградъ, отъ своя страна, печатаха буйни статии противъ Екзархията и настояваха за нейното вдигане, за да се прѣмахне църковниятъ скандалъ и опасността за държавата; вселенскитѣ патриархъ, съ подкрѣпата на нѣкои посланици, врѣчваше таκριри слѣдъ таκριри въ министерството на Правосъдieto и Исповѣданията и лично отиваше въ Илджа да интригува.

Въ Екзархията съ трѣпетъ се очакваше развязката, когато единъ день дойде извѣстието отъ Реуфъ паша, началникъ на гвардията въ Илджа, че падишахътъ е изказалъ желанието да види Българския Екзархъ.

Още на слѣдующия день Негово Блаженство се яви въ двореца. Слѣдъ обикновенитѣ церемонии, султанътъ отворилъ разговора съ думитѣ: „Моитѣ министри бѣха на мнѣние да се прѣмѣстятъ отъ тука; но азъ желая да си останете въ столицата ми, близо до мене.“

* * *

Днесъ Екзархията се намира въ сѣщото опасно положение, както прѣзъ 1883 година, даже по-опасно. Екзархътъ дѣйствително не е вдигнатъ, и нѣма да бжде вдигнатъ. Но той прилича на овчаръ съ кривакъ въ рѣка — безъ овци.

Българитѣ се гонятъ отъ Цариградъ, гонятъ се и самитѣ градинари и млѣкари; екзархийскитѣ намѣстници, прѣдседателитѣ на общинитѣ, учителитѣ не се допуштатъ до столицата; писмата отъ Македония и Одринско до Екзархията се отварятъ и повечето не се врѣчватъ; нейнитѣ духовни прѣдставители не се припознаватъ отъ властитѣ; училищнитѣ правдини на Екзархията сѣ унищожени; назначенитѣ отъ нея учители не се припознаватъ.

Екзархията стои въ Цариградъ; но тя е вече останала само съ зданието си. Нейната връзка съ населението въ Македония и Одринско се унищожава; духовното ѝ вѣдомство не се припознава; културното ѝ дѣло de facto е затрито.

Българитѣ отъ Княжеството посрѣщнаха Екзарха и . . . считатъ, че изпълниха дълга си!

Ил. Гологановъ.